

МЕДІАПРОСТІР ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ДОСЛІДНИЦЬКІ ПІДХОДИ

Олександра Ярошенко,

*аспірантка кафедри «Могилянська школа журналістики»,
Національний університет «Кієво-Могилянська академія»*

yaroshenkoai@ukma.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-4716-5705>

УНИКАННЯ ЕСКАЛАЦІЙНОГО ТОНУ В НОВИНАХ ПРО ПОВІТРЯНІ ІНЦИДЕНТИ У ЄВРОПІ

Повітряні інциденти, спричинені безпілотниками невідомого або російського походження, дедалі частіше фіксуються над територією європейських країн, суміжних із Україною. Попри зростання кількості таких випадків, реакції західних урядів та медіа залишаються виваженими й стриманими. Це контрастує з емоційним висвітленням війни безпосередньо в українських медіа та соціальних мережах. Саме характер публічної риторики у європейському інформаційному просторі може вказувати на глибші комунікативні механізми стримування — як політичного, так і символічного. Після 2022 року європейські медіа опинилися у ситуації, коли вони одночасно мають інформувати аудиторію про загрози безпеці та не створювати відчуття неминучої ескалації між НАТО і Росією. Баланс між «правом на тривогу» та «правом на спокій» у цьому контексті стає не лише журналістським викликом, а й політичним завданням. У висвітленні повітряних інцидентів важливу роль відіграють мовні стратегії: добір лексики, синтаксичні структури та інтертекстуальні посилання, які дозволя-

ють медіа залишатися у межах «нейтрального» безпекового дискурсу. Упродовж тривалого періоду повномасштабної війни в Україні реакція країн ЄС і НАТО на повітряні інциденти, пов'язані з російськими безпілотниками, залишається стриманою. Ця стриманість відображається не лише у політичній риториці, а й у медійному дискурсі. Саме тому важливо з'ясувати, як англомовні медіа країн Заходу репрезентують подібні інциденти та які риторичні стратегії вони застосовують, аби уникнути ескалаційного тону. З іншого боку, така стриманість може призводити до розмивання поняття відповідальності: відсутність чіткої атрибуції походження дронів або м'яка риторика щодо «невідомих апаратів» формує у публіки сприйняття цих інцидентів як випадкових чи технічних, а не як потенційних актів агресії. У цьому сенсі європейська журналістика стає частиною ширшої комунікативної політики, що спрямована на підтримку стабільності, але водночас може створювати ефект інформаційної невизначеності.

Питання мови війни та ескалаційного потенціалу новинних текстів активно досліджується у межах критичної лінгвістики та медіадосліджень. Класичні роботи Теуна ван Дейка (van Dijk, 1998), Рут Водак (Wodak, 2001) і Нормана Ферклафа (Fairclough, 1995) заклали основу для аналізу дискурсу як інструменту відтворення ідеологій та владних відносин. У контексті воєнних комунікацій ці підходи дозволяють виявити, як журналістські тексти структурують сприйняття конфлікту, конструюють категорії «загрози» і «відповідальності» та впливають на легітимацію дій держав. Сучасні дослідження з журналістики війни (Allan & Zelizer, 2004; Hoskins & O'Loughlin, 2010) наголошують, що у глобальному інформаційному просторі дедалі важливішою стає стратегія «контрольованого тону», тобто прагнення уникати надмірної драматизації подій, аби не спричинити політичну чи соціальну паніку. Це особливо помітно у висвітленні воєнних ризиків у країнах ЄС, де медіа діють у полі складного балансу між свободою слова, безпекою та дипломатичною відповідальністю (Chouliaraki,

2013; Pantti, 2019). Аналіз мови повідомлень про повітряні інциденти дозволяє простежити, як журналістика стає частиною політики стримування не лише через зміст, а й через форму мовлення.

Мета дослідження — проаналізувати, як англomовні медіа країн ЄС, НАТО та ширшого євроатлантичного простору висвітлюють дроніві інциденти на території Європи у вересні — жовтні 2025 року, та виявити, яким чином мова медіа впливає на формування уявлень про загрозу й політичну відповідальність.

Методи. Дослідження базується на критичному дискурс-аналізі 150 публікацій із 72 англomовних видань Великої Британії, США, Канади, країн ЄС, а також Австралії та Нової Зеландії. Аналіз охоплював тексти, опубліковані у період із 10 вересня до 10 жовтня 2025 року, що дозволило простежити медійні реакції на хвилю безпілотних інцидентів у Європі. Для інтерпретації даних застосовано поєднання кількісного контент-аналізу (для фіксації частоти ключових лексем, типів джерел і тем) та критичного дискурс-аналізу (для виявлення риторичних стратегій і структур, закладених у текстах).

Основні результати.

- У 59 % матеріалів походження дронів залишалося невідзначеним; журналісти використовували евфемістичні формулювання та пасивні конструкції, що знижували конфронтаційність.
- У 41 % публікацій, де фіксувалася атрибуція атак Росії, риторика залишалася стриманою, з фокусом на технічних чи безпекових аспектах, а не на політичній відповідальності.
- Аналіз **номінації** показав тенденцію до використання нейтральних або знеособлених означень (“*unidentified drones*”, “*flying objects*”), які уникають прямих звинувачень і відсувають агентність від конкретного суб'єкта дії.
- У межах категорії **агентності** виявлено переважання безособових синтаксичних структур і формулювань на кшталт “*was reported*”, “*was detected*”, що мінімізують присутність дієвого актора та створюють ефект «самостійності подій».

- Для **пом'якшення тверджень** активно застосовуються лінгвістичні маркери невпевненості (“*reportedly*”, “*allegedly*”, “*appears to*”), які дозволяють журналістам зберігати баланс між фактологічністю і політичною обережністю.
- Ключові політичні актори, такі як прем'єрка Данії Метте Фредеріксен чи представники НАТО, фігурують здебільшого як джерела коментарів, а не як ініціатори ескалаційних висловлювань.
- Домінують лексеми на кшталт “*drone sightings*” замість “*attacks*” чи “*violations*”, що підтримує тональність контрольованої безпеки.

Висновки. Англомовні медіа демонструють свідому риторику обережності, що поєднує інформаційну відповідальність із політичним самоконтролем. Така стратегія дозволяє уникати створення образу прямого конфлікту між НАТО та Росією й водночас підтримувати увагу до безпекових ризиків. Медіа не лише відображають позицію урядів, а й самі стають інструментом політики стримування у сфері публічної комунікації.

Список використаних джерел

- Allan, S., & Zelizer, B. (Eds.). (2004). *Reporting war: Journalism in war-time*. Routledge.
- Chouliaraki, L. (2013). *The ironic spectator: Solidarity in the age of post-humanitarianism*. Polity Press.
- Fairclough, N. (1995). *Media discourse*. Edward Arnold.
- Hoskins, A., & O'Loughlin, B. (2010). *War and media: The emergence of diffused war*. Polity Press.
- Pantti, M. (2019). *Disaster journalism, empathy and the global imagination*. Peter Lang.
- van Dijk, T. A. (1998). *Ideology: A multidisciplinary approach*. SAGE Publications.
- Wodak, R. (2001). *The discourse-historical approach*. In R. Wodak & M. Meyer (Eds.), *Methods of critical discourse analysis* (pp. 63–94). SAGE Publications.